

İklim değişikliği tartışmaları ve ekolojik geleceğimiz

Kapitalizm Katrina'larla büyür!

Binlerce kişinin öldüğü, evsiz kaldığı kasırgalar karşısında sermaye düzeni soğukkanlılığını koruyabiliyorsa, bunun nedeni, ahlaki olarak değil sermayenin mantığıyla izah edilebilir. Kapitalist için büyüme, hayatta kalmayla eşanlamlıdır. Binlerce ölüm ve yıkımlar aynı zamanda sermaye birikimi için yeni olanaklar demektir. Sermaye için küresel iklim değişikliğinin başka hiçbir anlamı yoktur. Kapitalizmde bundan kaçış da yoktur. Bu nedenle iklim değişikliği sorununun aşılması demek, kapitalizmin aşılması demektir. Ya da kapitalizmin aşılamaması, uygarlığın sonu demektir.

Fevzi Özlüer

Modern örgütlülüğün çözülüşü sürecinde insanlığımıza ve geleceğimize dair tüm sorunlarımızı tartışıyor, çözüm arıyor ve konuşuyor gibi yapıyoruz. Ekolojik bunalımın ne kadar önemli olduğunu vurgulamadan geçemiyoruz. Ancak gerçek anlamda, canlılığımızın varlığını devam ettirip ettiremeye tehdidiyle karşı karşıya olduğumuzun iddia edildiği kapitalizm kaynaklı iklim değişikliği problemine, nasıl bir kavramlar dizgesiyle yaklaşıldığının deşifre edilmesi gerekiyor. Küresel iklim değişikliği sorununun bilimsel olarak nasıl formüle edildiği bir yana bu sorunun nasıl politikleştirildiği daha çok önem kazanıyor. Çünkü ekolojik bunalımı aşma doğrultusundaki tutumumuz, bilimin niceliksel verilerine ya da uluslararası sözleşmelerdeki sözcük oyunlarına göre değil; nasıl bir dünya-

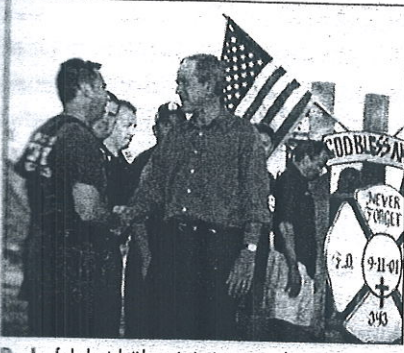
da, nasıl bir gelecekte ve nasıl bir toplumsal yaşam içinde var olmak istediğimiz gibi politik bir soruya hayatın içinden verilen yanıtlara göre şekilleniyor.

Aynı veriler, aynı dünyalar ve çelişkiler

Ekolojik bunalım tartışmaları ya da bunalıma ilişkin kavramlaştırmalardaki çözümlemeler farklı eksenler doğrultusunda yapılıyor. Bu eksenlerden birincisi, insan ile doğa arasındaki ontolojik bir karşıtlıktan referansla yapılmaktadır. İklim bilimci Murat Türkeş'e göre, iklim değişikliğini tanımlama konusunda iki farklı eğilim bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar arasındaki fark, temelde pratik nedenlere dayanmaktadır.

"İklim değişikliğini tanımlamaya yönelik birinci yaklaşım, çeşitli insan etkinlikleri sonucunda atmosferdeki birikimleri giderek artan sera gazı salımlarını azaltmaya ve bu gazların doğal sera etkisinde oluşturduğu kuvvetlenmeyi en aza indirmeyi amaçlayan uluslararası girişimlerde yansımaları bulmaktadır. Örneğin İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde, 'karşılaştırılabilir bir zaman periyodunda gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik' biçiminde tanımlanmıştır. İkinci yaklaşıma göre, iklim değişikliği, 'fiziksel nedeni ya da istatistiksel niteliği göz önünde bulundurulmaksızın, aynı alanda farklı periyotlar için hesaplanan uzun süreli iklim istatistikleri a-

Bush, felaket bölgesini ziyaret ediyor.

rasındaki farkları ve iklimdeki tüm öteki süreksizlik tiplerini kapsayan **değişiklikler** biçiminde tanımlanmaktadır" (1).

Yukardaki tanımlama doğrultusunda, insan doğanın dışında bir gerçeklik olarak ifade edilirken, onun "doğaya yabancı" etkinliklerinin ekolojik bunalıma neden olduğu imlenmektedir. Bu, "insan"ı doğa dışında tanımlayan, ilişkiselliği görmezden gelen, tam da bu nedenle onu biyolojik bir varlığa indirgeyen bir yaklaşımdır. Ekolojik herhangi bir bunalım, konumuz gereği iklim değişikliği hakkındaki bilimsel bir tanımlama da bu doğrultuda yapılmaktadır. Bu tanımlama kısmen doğrular içerse de, iklim değişikliğinin insan kaynaklı olduğu doğrultusundaki analiz, salt biyolojik bir varlık olmayan insanın toplumsal etkinliklerini, insanın tarihsel varoluş koşullarını ve insanın kendini yeniden ürettiği ve doğayla ontolojik bir ilişki kurduğu ve doğayla insanın farklılık içindeki birliğinin üretildiği emek süreçlerini ve bütün bunları kapsayacak şekilde insanın verili olduğu üretim tarzını tanımın kapsamına almadığı ve ıskaladığı için eksiklikler taşımaktadır.

"İnsan kaynaklı" iklim değişikliğine dair ikinci çözümleme ekseninde, yukarıdaki kavramsallaştırmanın ikiz kardeşi olan; insanın doğanın bir parçası olduğuna yönelik yaklaşımdır. Biyolog Ergin Duygu'nun da eleştirel yaklaştığı bu perspektife göre, "İnsanlık bu işin içinden Darwin yasasıyla çıkacaktır. Doğal seçim olacaktır. Yedi milyar nüfus, dünyanın teknolojik ayak izine uygun şekilde azalacaktır; yani savaş-

sız bir şekilde. Dünya Bankası'nın öngördüğü gibi su savaşları olabilir. Nüfus azalacaktır. Fakat bence işin temelinde yatan teknolojinin çarpık gelişmesidir" (2).

Her şeyden önce şunu belirtmekte yarar var, insanın bilinçli faaliyetleriyle doğayı değiştirmesi her üretim tarzında farklı etkilere, sonuçlara neden olabileceği gibi farklı nedenlerden de kaynaklanabilir. Bununla birlikte insanın etkinliklerinin evrensel bir karakter taşıdığı tek bir süreç vardır, o da insanın doğayla ilişki kurduğu emek sürecidir. Bunun dışında insanın toplumsal faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçları hiçbir şekilde evrensel bir nitelik göstermez. Bu faaliyetler üretim ilişkileri ölçeğinde ve belirli bir üretim tarzında anlamlandırılabilir. Kapitalizm koşulları altında bir dünyada tüm insanlığın ortalama olarak doğaya yaptığı etkinin ne olduğunun hesaplanması sürdürülebilir bir kapitalizm için kıymetli olabilir, ama bu üretim tarzının nasıl aşılacağı üzerine hiçbir şey söylemediği için de ideolojik bir deformasyona yol açar. Ekolojik ayak izi kavramsallaştırmasının ortaya attığı pek çok veri doğrultusunda geliştirilen çözüm önerilerinin başında gelen, dünyanın insan nüfusunun baskılanmasından kurtarılması önerisi, ihtiyaçların toplumsal olarak dolayımlandırılmı değil, doğal olarak belirlendiğini kabul eder. Bu bakış, doymak bilmez bir insan doğası inanisinden, kaynakların kıt ama ihtiyaçların sınırsız olduğu tezini işleyen liberal iktisattan feyz almaktadır. Bununla birlikte, doğal seçim tezlerini toplumsal yaşamın diline tercüme ettiği için, bu kavramsallaştırma totaliter bir toplumsal proje eğilimini de barındırır.

İklim değişikliği tartışmalarının içine işlemiş betimleyici ifadeler aynı zamanda "ekoloji" kavramının da fetişleştirilmesine neden oluyor. Oysa politik bir ekoloji, kendini her derde deva bir kavram olarak sunan betimlemelerden çok, insan ve doğa ilişkilerinde elde edebileceği bilgile-

rin tarihselliği, bu ölçüde sınırlılığı temelinde kavramsallaştırmalarla inşa edebildiği ölçüde toplumsal sorunların çözümünde kurucu rollerden birine sahip olabilir.

Bunun dışında üçüncü bir çözümleme yolu şudur: Politik ekoloji, iklim değişikliği tartışmalarındaki kavramsallaştırmalarını, mevcut sorunun insanlığın varlığını sürdürme sorunu olarak kavranılmasını, insan ile doğa arasındaki ontolojik ilişkiye vurgu yaparak inşa eder. Bu doğrultuda insan ne salt biyolojik bir varlıktır, ne de salt toplumsal bir varlık. İnsanın doğayla ilişkisi, onun içinde mi dışında mı olduğu noktasından hareketle değil, insanın doğayla emek dolayımıyla kurduğu ilişki temelinde anlamlandırılmalıdır. Doğanın içinden doğal bir varlık olarak çıkan insan, emeğinin dolayımlandırıldığı bir tarihsellik-toplumsallık bağlamında, doğa-toplum ilişkisini giderek toplumsal karmaşıklığı artan bir bütün olarak oluşturur. Ama insanın toplumsal eyleminin imkânları ve sınırları hep doğal süreçler tarafından çizilmeye devam eder. Doğal hep daha toplumsaldır, ama hiçbir zaman salt toplumsala dönüşmez ve her zaman soyutlamayla erişilebilen bir salt doğallık düzeyinden söz etmek mümkündür. Biyolojik bir varlık olması yönüyle insanın doğa içinde kendi türsel varlığını sürdürebilmek için yaşadığı evrim de, insanın toplumsallaşması sürecinde emeği dolayımıyla gerçekleşir. Doğa, insanın türsel varlığının olanaklarının kaynağı olduğu gibi, aynı zamanda da toplumsal varlığının biyolojik zemini-dir. İnsana, emek dolayımıyla bir oto kontrol mekanizması da sağlar. Böylelikle insan, doğayla kurduğu

toplumsal ilişkisinde kendisini, biyolojik olanaklarını, toplumsal uygarlığını yeniden yaratırken, doğayı da yeniden yaratır.

Toplumsal varlığımızın zeminini oluşturan biyolojik özelliklerimiz, toplumsallaşmamızın içinde yeniden üretilir ve toplumsal yaşamımızı da yeniden üretir. Bununla birlikte toplumsallaşmamızı sağladığımız emek sürecinde, doğayla ilişkimiz de özgül karakterini kazanır. Bu demektir ki her emek sürecine özgü olarak toplumun doğayla farklı bir ilişkisi vardır. Her emek sürecinin şekillendiği farklı bir toplumsal ilişkiler bütünü vardır, her toplumsal ilişki biçiminde, her toplumsal yaşam tarzında insanlar doğayla farklı bir ilişki kurar.

Bu toplumsal evrim her tarihsel süreçte ve toplumsal üretim tarzında yeni bir doğa imgesi yaratırken aynı zamanda insan emeğini, dolayımli olarak doğanın bilinci haline de dönüştürür. Bu bilinç, her toplumsal üretim tarzında doğayla ilişki kurmanın farklı veçhelerini yaratırken, emeğin olanaklarının evrimine doğal ve aşılabilir sınırlar çizmez. Emek, insanın yarattığı uygarlıklara da, doğayla ilişkilene tarzında, bir öz denetim mekanizması sağlar. Doğa, toplumsal uygarlığımızın turnusol kâğıdıdır. İnsan, doğayla ilişkisini yıkıma götüren; emeğinin toplumsal örgütlenme tarzlarını, insan uygarlıklarının doğal sınırlarını, doğayla ilişki kurduğu her an anlayabilme ve kendi örgütlenmesini değiştirebilme potansiyelini de barındırır. Bu potansiyelin açığa çıkartılıp çıkartılmayacağı ise, politik bir sorundur.

Sera etkisi, kapitalizm kökenli iklim değişikliği ve büyüme ideolojisi

"Atmosferin alt tabakasındaki, troposferde, sıcaklık birikimi olmasına sera etkisi deniyor. Bilimsel araştırmalar küresel ısınmadan esas olarak bu sera etkisinin sorumlu olduğunu ortaya koyuyor. Sera

etkisiye bazı gazların bu tabakada birikmesinden kaynaklanıyor. Sera gazları da denilen bu gazlar, kısa dalga güneş ışıklarının geçmesini engellemiyorlar, ama bunlar gezegenin yüzeyini ısıttıktan sonra daha uzun dalgalı ışıklar olarak geri yansırken, bu kez bu ışınlar su buharı ve karbondioksit gazları tarafından emiliyor, yeniden yansıtıyor ve böylece atmosferde sıcaklık artıyor.

"Karbondioksit, metan, ozon, CFC gibi gazlardaki yoğunlaşma, bu emilme oranını artırıyor ve böylece geri yansıyan sıcaklığın giderek daha azı uzaya çıkarak kayboluyor ve sıcaklığı yükseltmeye başlıyor. Geçen 20 yıl içinde giderek artan sayıda bilimsel araştırma, atmosfere biriken sera gazlarının oranında belirgin bir artış olduğunu, derin buz

tabakalarından alınan örnekler atmosferdeki karbondioksit oranının geçen 160 binyılda görülmeyen düzeylere ulaştığını ortaya koydu. Yine bu araştırmalar, sera gazlarının yüzde 60'ının, fosil yakıt kullanımı ve ormanların yok edilmesinden dolayı artan karbondioksitten, yüzde 20'sinin yoğun tarım ve yakıt sızıntılarından kaynaklanan metan gazından, yüzde 14'ünün soğutuculardan kaynaklanan halokarbonlardan, yüzde 6'sının yoğun tarım ve iç patlamalı motorların ürettiği nitratoksisitten ve kentleşmenin etkisiyle artan ozon gazından kaynaklandığını ortaya koydu. World Watch Institute'un 7 Ocak 2004 günü yayımlanan "State of the World" (Dünyanın Durumu) raporu, bu yıl özellikle tüketim üzerine eğilmişti. Rapor, küreselleşmeyle birlikte tüketim toplumunun daha da yaygınlaştığını

ve doğal kaynakları daha önce görülmemiş bir hızda tüketen, zengin bir 'küresel tüketici' türünün oluştuğunu gösteriyordu. Küresel ısınmanın en yoğun olarak 1910-45 ve 1976'dan sonra gerçekleşmiş olmasa da bir başka çok önemli gösterge: Bu, egemen olan toplumsal üretim tarzının yapısal krizlerine girdiği dönemlerde, küresel doğal yaşamı, diğer dönemlere göre çok daha şiddetle tahrip etmeye başladığını gösteriyor" (3).

Bu noktada politik ekoloji şu soruyu önüne koymalıdır: Toplumsal bir varlık olarak insanın doğayla kurduğu hangi tip dönüştürme faaliyetleri ve üretim sürecindeki hangi tip örgütlenmeleri onun bedeni olan doğanın ve kendi toplumsal üretim koşullarının sürekliliğini mümkün kılabilir? Ya da hangi tip üretim tarzları insanın ve doğanın sömürsüne, yok oluşuna neden olur?

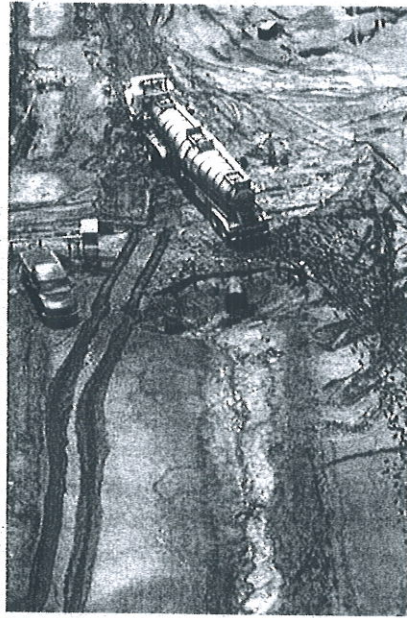
Endüstri Devrimi'nin başladığı varsayılan 1750'den bu yana, dünyanın küresel ısınmasındaki artış 0.8 derecedir. Tahminler, önlemler alınsa dahi, artışın kapitalizm koşullarında 1.4 dereceye kadar süreceğini öngörüyor. Eşik değer olarak kabul edilen sıcaklık ise 2 derecedir. Küresel sıcaklıkların 2 dereceyi aşması durumunda dünya geri dönüşsüz bir noktaya gelecek. Kapitalist dünyanın hedefi, küresel ısınmayı eşik değer 2 derecenin altında tutabilmek. Şu ana kadar sera gazı emisyonları 1.3'lük bir ısınmaya yol açtı bile. Bu durumun önlenmesi gerektiği konusu sürekli dillendiriliyor. Ama aşılabilir denilen bazı tarihsel engeller var. Her şeyden önce sermayenin sınırsız büyüme mantığı.

Kapitalist üretim tarzının belirleyici özelliği, üretim araçları mülkiyetinin burjuva sınıfının elinde olması ve halkın toplumsal üretim araçlarından yoksun kalmasından dolayı emeğini, işgücü olarak piyasada satmak zorunda kalmasıdır. İş güçlerine ihtiyaç duyulmayan ve artık nüfus olarak adlandırılan kesime, piyasa koşullarında sefalet

mahkûm edildikleri gibi üretim maliyetleri koşullarında çalışanların işsiz kalma tehdidi ve onların düşük ücretle ve kötü yaşam koşullarında çalışmaya zorlanmasının aracı olarak kullanılırlar. Bununla birlikte piyasadadan satın alınan işgücü kendilerini yenileyecekleri çalışma zamanı dışında daha çok çalışmaya zorlanırlar. Bu çalışma zamanında ve üretilen ürüne el koyan sermaye böylelikle sürekli artıdeğer elde etmenin de mekanizmasını yaratmış olur. Bu değerlerin daha çoklanması süreci kapitalist üretime egemen olan tek amaçtır. Bu meta düzeni, kullanım değeri yaratma mantığına göre değil her seferinde daha fazla değişim değeri, kâr elde etme mantığı üzerinden işler. Daha fazla kâr elde etme mantığına dayanan kapitalizm, üretim için gerekli olan girdileri ya da maliyetleri en düşük seviyede tutma refleksini de sistemin mantığı gereği barındırır. Emegün işgücü olarak satın alındığı bu koşullarda doğa varlıkları da ucuz hammadde olarak mübadele değerinin masraflar hanesinde niceliksel değerlere dönüştürülür. Emegün bu doğal ve toplumsal formlarının, kullanım değerinin bu bileşenlerinin sermaye birikimi sürecine tabi olması ve birikim zorunluluğunun kapitalist üretim tarzının motoru haline gelmesi eşzamanlı işleyen bir süreç ve ilişki olarak kavranmalıdır. Kapitalist üretim bu nedendir ki aynı zamanda kendi maddi üretim koşullarını bozmaya meyillidir. Sermayenin büyümesi bu maddi gerçekle mümkün olabilir.

Küresel iklim değişikliğinin de tetiklediği kasırgaların sonuçlarına, uluslararası sermayenin ve onların emrine amade hükümetlerin kayıtsız kalması işte, tam da bu dizgellerle anlamlandırılabilir. Binlerce kişinin öldüğü, evsiz kaldığı bu koşullar karşısında sermaye düzeni soğukkanlılığını koruyabiliyorsa, bu durumun nedeni, ahlaki olarak değil sermayenin mantığıyla izah edilirse anlaşılabilir. Kapitalist için büyüme, hayatta kalmayla eşanlam-

lıdır. Zira büyüyemeyenler yok olup giderler ve yerlerini bir başkası alır. Kapitalist için engel, aşılması bekleyen ve büyüme için yeni bir başlangıç noktasıdır. Ama engel aynı zamanda metalaşma, yatırım ve mübadele noktasıdır da. Bu nedenle binlerce ölüm, yıkımlar aynı zamanda sermaye birikimi için yeni olanaklar demektir. Bu olaylar sermayenin vicdanı ve sermaye birikiminin parçası olan yardım kuruluşlarının harekete geçirmenin ötesinde burjuvazinin gözü doymaz büyüme ihtiyacını da harekete geçirir.

Sermaye için küresel iklim değişikliğinin başka hiçbir anlamı yoktur. Kapitalizmde bundan kaçış da yoktur. Bu konuda burjuvanın ya da yöneticinin öznel tavrı ne olursa olsun, bu kapitalizmin özgüllüğüdür. Burjuva fosil yakıtlara dayalı değil de, daha maliyetli ama doğaya daha duyarlı üretim tarzına yönelirse, en iyi ihtimalle onun sonu, rekabetin dayattığı bir iflastır. Bu nedenle iklim değişikliği sorununun aşılması demek, kapitalizmin aşılması demektir. Ya da kapitalizmin aşılması uygarlığın sonu demektir.

Teknolojik indirgemecilik sorunu çözer mi?

Buna karşın kapitalizmin aşılmasını beklemek her şey için çok geç olabilir deniyor. Ya da kapitalizmin

insanlığın ulaştığı nihai nokta olduğu iddia ediliyor. Sorunlara kökten çözüm bulmanın kapsamına pek az kimse kendini dahil ediyor. Verili yaşam tarzlarımız, değer yargularımız, yaşadığımız sorunla yüzleşmemize pek olanak tanımıyor. Geleceğe dair bakış açıları şimdinin güzellemesine mahkûm ediliyor. Hemen harekete geçmekle, geleceği şimdiden inşa edecek bir toplumsal tahayyülden çok, verili toplumsallıkla sınırlı çözüm arayışları ima ediliyor. Bu doğrultuda iklim değişikliği sorunu da, teknolojik yeniliklerle, yatırımlarla ve alternatif enerji kaynaklarıyla sorunun çözülebileceğini savunanların teknikçi bakış açısının ideolojik güdümüne giriyor.

BBC'nin haberine göre, Amerikan Başkanı Bush, İskoçya'nın Gleneagles Kasabası'nda yapılacak Sekizler Grubu (G8) zirvesine iki gün kala, toplantının en önemli gündem maddesi olan iklim değişikliği konusunda, sera etkisi yapan fosil yakıtların kullanımını azaltmak yerine, bu yakıtların atmosfere saldırdığı gazları temizleyecek yeni teknolojileri geliştirmeyi daha doğru bulduğunu açıklıyordu. Yine aynı haberde, dünyanın en büyük alüminyum imalatçısı olan Alcoa Şirketi'nin sözcüsü Lee Calliff, "Başkan Bush, gerçek çözümün teknolojiye dayalı olduğunu söylerken haklı. Biz, alüminyum imal eden bir şirket olarak, atmosfere saldırdığımız sera gazlarının miktarını, 1990 yılındaki düzeyinden yüzde 30 oranında aşağıya çektik. Bu düzeyi sürdürmeye kararlıyız. Bunu da, imalat süreçlerimizde yaptığımız değişiklikler ve fabrikamızda gerçekleştirdiğimiz teknolojik yenilikler sayesinde başardık" diyordu (4). Ama Cumhuriyetçi, Kongre eski üyesi Claudine Schneider bu ideolojik manipülasyonun üzerini kazırcasına şunu belirtiyordu: "ABD dünya nüfusunun yüzde beşini oluşturuyor, ama dünya kaynaklarının yüzde yirmi beşini tüketiyor. Küresel nüfusun yüzde beşini oluşturuyoruz, ama fosil yakıtların yüzde yirmi beşini biz yakıp sera gazla-

rının yüzde yirmisini biz atmosfere bırakıyoruz” (5). Savaş ekonomisine yaslanarak büyüyen Amerikan ekonomisinin motoru, fosil yakıt üretimi yapan şirketler, enerji, ulaşım ve imalat sanayi sektöründeki devlerdir. Bu şirketler, Cumhuriyetçileri seçim kampanyalarında finanse ederken, Bush’un başka türlü bir açıklama yapması elbette beklenemezdi. Teknolojik indirgemeciliğin bu veçhesi sermayenin büyümesine dayalı bir çıkardan, eşitsizlikleri kutsayan bir uygarlık projesinden beslenmektedir.

İklim değişikliği sorununa teknikçi diğer bir yaklaşım ise, atmosferdeki sera gazı emisyonunu azaltacak alternatif enerji kaynaklarının fosil yakıtlara dayalı enerji üretiminin yerine ikame edilmesini savunuyor. Fosil yakıtların yerine temiz enerji kaynakları olarak adlandırılan güneş, rüzgâr, biyomas... Bu tür enerji kaynaklarının önerilmesi, atmosferdeki karbon miktarının iklimde şiddetli değişimlere yol açmayacak düzeyde tutulması niyeti yolunda bir adım olarak değerlendirilse bile; bu teklif, verili üretim ve tüketim kalıplarını değiştirme perspektifinden beslenmediği ölçüde sorunu gerçek anlamda çözme potansiyeli barındırmaz. Atmosferdeki karbon miktarının artmasına neden olan doğal ormanların sanayiye ya da endüstriyel tarım ve hayvancılığa kurban edilmesi, uluslararası taşımacılık sektörünün her geçen gün büyümesi ve otomobile dayalı bir uygarlığın tüketim alışkanlıklarının hesaba katılmaması bu tür önerilerin çözüm yolunda alternatif olabilme gücünü zayıflatır. Daha genel bir anlamda şu söylenebilir ki, üretici güçlerin gelişiminin doğası, üretim ilişkileri tarafından belirlenir. Neyin, nasıl, ne kadar, ne için üretildiği hesaba katılmadan teknolojik alternatifler, piyasadaki enerji desenini çeşitlendirmekten daha fazla bir işe yaramaz. Bu eleştiri politik ekoloji açısından bir diğer eleştiri noktasının da vurgulanmasını zorunlu kılar. Teknolojinin salt nasıl kullanıldığı sorunu kadar, teknolojinin temsil

ettiği değerler kümesi de toplumsal geleceğimizin özgürlükçü temelleri açısından önem taşır. Aşırı uzmanlaşmaya ve bant sistemine dayalı olarak üretilen enerjinin, salt kullanımı değil aynı zamanda kendisi de doğa ve toplum üzerinde tahakküm yaratır ve bunu yeniden üretir. Teknik her zaman tarihsel ve toplumsal ilişkiler bütünüünün izlerini taşır. Bu nedenle teknik, onda cisimleşen sınıfsal çıkarın yansımasıdır. Büyümeye dayalı kapitalist ekonominin daha fazla büyümeye dayalı ihtiyaçlarını tatmin etme işlevi taşıdığı ölçüde; güneş, rüzgâr, biyomas kaynaklı da olsa üretilen enerji, iklim değişikliğini dizginleme işlevini yerine getiremez.

Sonsöz: İhtiyaçlar evrenini yeniden tanımlamak

İklim değişikliği tartışmalarının “bilimsel saflar” arasındaki rakamlar savaşı eksenine çekilmesine olanak tanımamak gerekiyor. Sorunu, kapitalist üretim tarzı koşullarından hareketle politikleştirmek, konuyla ilgili yapılan ideolojik güdümlenmeleri en aza indirmek için önemli bir başlangıç noktasıdır. Bununla birlikte iklim değişikliği sorununa karşı hazır reçeteler imal eden, fosil yakıtlara karşı güneşi, rüzgârı tavsiye edenlerin tekliflerine yukarıda belirtildiği doğrultuda şerh koymak gerekiyor. Endüstriyel tarım ve hayvancılığa karşı “ekolojik tarımı” önerenlere de aynı

şekilde eleştirel yaklaşmak gerekiyor. Ekolojik tarım salt bir teknik olarak anlaşıldığı sürece pekâlâ endüstriyel tarımla uyum içinde olabilir. Ulaşım sektöründen kaynaklı sorunların, madenciliğin vb. ekonomik faaliyet alanlarının ekonomik alternatifi olarak önerilen “ekolojik turizm” şartlanlıklarına ise tamamen sırt dönmek gerekiyor. Mekanın metalaştırılmasını da içine alan hacimli bir sömürü sektörü olan bu faaliyete ilgi maalesef kendini “ekolojik yaşam destekçisi” olarak lanse edenlerin cephesinden yükseliyor. Ekolojik bir gelecek hayal edenler, kapitalist büyümenin ve onun kalkınmacı perspektifinin karşısında piyasa dinamiklerine dayanan çözümlere yaslanırlarsa akıntı yönünde kürek çekmiş olurlar.

İklim değişikliği sorununu bir kriz düzeyine yükselten kapitalizm ve onun büyüme ideolojisi, ülkeden ülkeye, bireyden bireye kanserli bir hücre gibi yayılıyor. Ülkeleri kalkınma ideolojisinin cenderesine aldığı gibi, kişileri de elde etme ve sahip olma duygusunun esiri yapıyor. Sahip olmak diğer tüm duyguların yerini aldığı ölçüde de sermaye kendini yeniden üretiyor. Arzu edilen ama ulaşılamayan nesnelere dünyasında, nesnelere her ulaşma yeni bir sahiplik ilişkisi doğuruyor. Kişiler arası ilişkinin metalar arası ilişkiye dönüşmesiyle, tatmin edilemez ihtiyaçlar evreni de ideolojik olarak kendi döngüsünü ve nesnesini yaratmış oluyor. Bu şekilde evrensel ihtiyaçlar kategorisi de yaratılmış oluyor. “Tüketici” olarak kodlanan geniş yığınların tek bir uğraş alanı kalıyor: “Daha fazla tüketmek”. İnsani yetenekler, boş zaman ve hazzın kesişimi bir etkinlik olarak çalışma alanından kopartılıp, ideolojik olarak tüketim nesnelere ruhlarına giydiriliyor. Her bir marka, her bir ayrı yaşam tarzının kapısını aralıyor. Alışveriş yapmasa da büyük mağazaların içinde gezinmeyi, bir parkta eğlenceli bir pikniğe tercih edenlerden; sürekli risk kaynağı olmasına karşın gücü, otoriteyi ve konforu temsil ettiği için otomobil peşinde koşanlara kadar geniş ve farklı sınıfsal kesimleri güdümlen kapitalizm, ki-

şisel doyumunu, malların kullanım değerini, sahip olmayla ikame ediyor. Kendini geliştirme araçları özel mülkiyet rejimiyle ellerinden alınmış olan insanlar, hazzı ve zevki tüketim mallarında ararlar. Sermaye içinse bu kavramlar sahip olma ideolojisini harekete geçiren birer reklam sloganıdır. Böylesine bir sistemde de insanlar hazzı ve zevki bulabilmek için reklamların peşine takılırlar; böylece doyum, kitlesel tüketim mallarında cisimleşir. Bu nedenle bireysel özgürlüğü ellerinden alınmış insanlara, "Durun dünya yok oluyor; kuraklık, çölleşme, susuz-

luk, seller!..." çılgılığı pek az şeyi ifade ediyor. Bu nesnelliği kavramadan ve burayı çıkış noktası varsaymadan, insanların sadece eğitimle, aydınlatılarak, ahlaki değerlerini değiştirerek veya onları ikna ederek iklim değişikliği sorununa duyarlı olacaklarını ve yaşamı değiştirebileceklerini savunmak ahlaklıkla Polyannacılık arasında bir yerde durur.

Bundan ötürü elimizde hazır reçetelerimiz yok. Toplumsal varoluş koşullarımızda topyekûn bir dönüşümü örgütlemek, yabancılaşmış üretim ilişkilerini altüst ederek ik-

lim değişikliği gibi burnumuzun dibindeki ekolojik bunalıma çözümler yaratmak için sermaye düzenine karşı politik mücadeleden başka bir olanacağımız da yok.

DİPNOTLAR

- 1) <http://www.meteor.gov.tr/2005/arastirma/iklimdegis/iklimdegis1.htm>, 15.09.2005.
- 2) Ergin Duygu (2005), Küresel İklim Değişikliği Ekolojik Politika-Semineri, yayınlanmamış.
- 3) Ergin Yıldızoğlu, Cumhuriyet Gazetesi, 4. 2. 2004 tarihli sayı.
- 4) http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/07/050704_g8_shtml, 15.09.2005.
- 5) Dinyar Godrej (2003), Küresel İklim Değişimi, , Metis Yayınları, s.121-122.

Katrina'nın nedeni küresel ısınma olabilir mi?

Kısa bir süre önce yapılmış bilimsel bir çalışma, Meksika Körfezi'ni vuran Katrina gibi, büyük kasırgaların okyanus sularındaki ısınmayla ilişkisine dair yeni kanıtlar getiriyor. Bu çalışmayla, küresel ısınmanın, kasırgaları daha şiddetli hale getirdiği iddia ediliyor.

Bilim insanları şu güne kadarki bulguların yeterli olmadığını çünkü sadece birkaç on yıllık verilere dayandığını, bugünse artık kasırğa eğilimlerinin tam belirlenebildiğini söylüyorlar. Örneğin kasırgaların daha güçlü gerçekleştiği ancak daha az sıklıkta görüldüğü biliniyor, fakat bunun nedenleri belirlenemiyor.

Genel olarak yüksek sıcaklıkların kasırgaları güçlendirdiği düşüncesi akla yatkın gelmekte, çünkü sıcaklık enerji demek ve enerji kasırgayı tetikler. 16 Eylül'deki *Science* dergisinde çıkan bir araştırma da kasırğa ile artan sıcaklıkların ilişkilendiren ikinci çalışma oldu. Çalışma istatistik verilere dayanıyor. Sıcaklıklar arttığı zamanlar, kasırgalar daha şiddetli oluyor. Ancak birinci, ikinciyi etkiliyor mu? Bu henüz kanıtlanamadı.

Georgia Teknoloji Enstitüsü'nden Peter Webster, bu çalışmanın yöneticilerinden biri olarak sonuçları oldukça şaşırtıcı bulduğunu açıkladı. Webster: "1970'lerde, yılda ortalama 10, kategori 4 ya da kategori 5 kasırğa meydana gelirken, 1990'dan bu yana sayı neredeyse ikiye katlandı ve 18'i buldu". Rüzgârın 210 ile 249 km hızla estiği kasırgalar, kategori 4 olarak adlandırılıyor. Katrina gibi kategori 5 kasırgalarda ise rüzgârın hızı 250 km ya da daha fazla olabiliyor.

ABD'de Katrina'nın şiddeti, küresel ısınmayla ilişkilendiriliyor. Bilindiği üzere küresel ısınma, atmosferdeki fosil yakıtların yanması sonucu ortaya çıkan gazların ve karbondioksitin birikmesi sonucu gün geçtikçe artan bir sorun. Bu gazlar ısının atmosferden kaçışını engelliyorlar. Küresel ısınmanın denizlerde de etkileri var. 1970'lerden bugüne deniz suyu sıcaklıkları ortalama yarım ile dörtte bir derece arasında arttı.

"Bizim çalışmamız, deniz yüzeyi sıcaklığı ile kasırğa

yoğunluğu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyle ilgiliydi. Ancak, bu basit bir ilişki değil. Deniz yüzeyi sıcaklığı artarken, kasırgaların toplam sayıları ve sürelerinin azalması arasındaki ilişkiyi açıklamak çok güç. Kasırgaların sayısının arttığı tek bölge Kuzey Atlantik. Burada özellikle 1995'ten sonra daha uzun süreli ve daha çok sayıda kasırgalar meydana geldi" diyor Webster.

90'lı yıllar boyunca Kuzey Atlantik'te, yılda ortalama 8 ile 9 kasırğa meydana geldi. Bu sayı daha önceleri yılda 6-7 dolayındaydı. Kategori 4 ve 5 kasırgaların artış hızları da dikkate değer. 1975- 1989 arası 16, 1990-2004 arası 25 kasırğa, demek ki artış oranı yüzde 56.

Nature dergisinin Temmuz sayısında da benzer sonuçları anlatan bir başka araştırma duyuruldu. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden Kerry Emanuel, Kuzey Atlantik ve Kuzey Pasifik kasırgalarının daha şiddetli ve daha uzun süreli olduklarını, kullandıkları değişik ölçüm tekniklerine dayanarak açıkladı.

Webster'a göre: "İnsan etkisine dayalı küresel ısınmanın etkilerinin saptanabilmesi için uzun yılların verilerinin edinilmesi gerekli. Bu verilere dayanarak kasırgaların atmosfer ve okyanus sıcaklıklarını düzenlemede oynadıkları rol saptanabilecek". Bilgisayar simülasyonlarıyla yapılan çalışmalar bu tezleri doğrular nitelikte.

"Rüzgârların okyanus yüzeyinde buharlaşmaya neden olduğu ve bunun soğutucu etkileri olduğu biliniyor. Bu buharlaşan suyun daha yüksek enlemlere rüzgâr sayesinde taşındığı da biliniyor. Ancak karanlıkta kalan bir nokta var ki 160 km'nin üzerindeki rüzgârlar da benzer bir etki gösteriyorlar mı? Küresel ısınma, kasırgalar düğümünün çözüm noktası işte burası..." diyor Webster.

Cev. Alper Yavuz

KAYNAK

http://www.world-science.net/othernews/050915_stormfrm.htm